

Biblioteka
NASLIJEDE

TIM *press*

Biblioteka

NASLIJEĐE

HALLOWEEN

Povijest i tradicije

Jean Markale

Naslov izvornika

Halloween

Histoire et traditions

© Editions Imago, Paris

© za hrvatsko izdanje: TIM press, Zagreb

Tel.: 01 611 97 13; Faks: 01 611 97 14

E-mail: tim.press@tim-press.hr

www.tim-press.hr

Sva prava pridržana

ISBN 978-953-7177-60-7

Jean Markale

Halloween

Povijest i tradicije

Prevela s francuskog
Jelena Butković

Zagreb, 2012.

Sadržaj

Uvod	7
------	---

Prvi dio

KELTSKA SVETKOVINA SAMAIN

Svetkovina Samain u keltskom kalendaru	18
Samainski obredi	26
Smrt i ponovno rođenje kralja	36

Drugi dio

ČUDESNA NOĆ

Liturgijske igre Samaina	59
Veza s Drugim svijetom	68
Ukidanje vremena	76
Dublji smisao Samaina	78

Treći dio

SVETKOVINA SVIH SVETIH

Nadnevak Dana svih svetih	89
Svetkovina mrtvih	94
Čistilište	97
Zaštitnica „Anaona“	100

Četvrti dio

SJENE HALLOWEENA

Postojanost Halloweena	107
Širenje Halloweena	112
Vjerovanja, obredi i uroci	115

<i>Zaključak:</i> OTKLANJANJE SMRTI	123
-------------------------------------	-----

BIBLIOGRAFIJA	133
O AUTORU	135

Uvod

Jesenska je večer, točnije večer 31. listopada. Studeni vjetar miješa oblake i trga posljednje lišće s drveća, vitlajući ih nad mokrim tлом koje odiše jesenskim mirisima. Dan se bliži kraju, spušta se noć, to je ono vrijeme sumraka u kojem se pretapaju svjetlo i mrak pa je teško odrediti gdje jedno završava, a drugo počinje. Na prvi pogled obična je jesenska večer, kao svaka druga. Ipak, u gradovima i gradićima, pa i u zabačenim selima, zbiva se nešto osobito i neuobičajeno.

Za početak, to je ponašanje ljudi krajem radnog dana. Čine se opuštenima i veselima. Poslije posla mnogi odlaze u barove, a oni koji su se uputili ravno kući znaju da će sutra prekinuti pakleni radni slijed, bar na jedan dan. Ah...to je doista tako!... Sutra je praznik koji se za „stare vlasti“ zvao „crkveni blagdan“ ili vjerski praznik, kojega je u službenom kalendaru zadržala čak i svjetovna Francuska Republika na zadovoljstvo svih svojih građana, vjernika i nevjernika.

Riječ je o danu *Svih svetih*. Ipak, za većinu ljudi to je tužan dan. Obitelji posjećuju groblja da bi grobove dragih pokojnika okitili krizantemama. Ovo obredno prisjećanje na umrle obično je popraćeno tugom koju odražava i vrijeme. Kad kiši ili su oblaci „niski i teški“, kako to Baudelaire opisuje uspoređujući ih s udarcima čekića dok se podiže stratište, zar se ne kaže da je vrijeme sisvetsko, čak i u proljeće?

Kasnije, kada se potpuno smrači, pojave se čudne prikaze. Kucaju na vrata. Kada ih otvorite, ugledate čudnu povorku dječaka i djevojčica zacrnjenih lica, jedni su ogrnuti u bijele plahte, a drugi imaju iscerene maske i na glavama „vještice šešire“ i urliču svoje zastrašujuće „hu, hu“ kako bi prestrašili osobu koja im otvara vrata. Ta djeca glasno zahtijevaju slatkiše, bombone ili jabuke, pa i sitni novac. Bilo bi pametno da im nešto date, jer u protivnom oni mogu baciti urok na vašu kuću ili vratiti se usred noći i ometati san ukućana ili im čak prouzročiti noćne more. O čemu se ovdje radi?

U tom trenutku zamijetite na prozorima susjeda – ukoliko imate susjede – ogromnu bundevu, izdubljenu, s rupama u obliku očiju i usta. U šupljini bundeve treperi plamen svijeće na vjetru. Taj prizor podsjeća na iscerenu mrtvačku glavu i izaziva nelagodu, osobito kad shvatite da i vaši susjedi – imate li ih – reagiraju na sličan način. Doista, s pravom se pitate što sve to znači.

To nisu ni poklade ni Božić. Prikazivanje ovakvih grotesknih likova na Božić smatralo bi se neprikladnim. Tu se radi o iskonskom kršćanskom blagdanu koji narod slavi, a da ni ne zna njegovo pravo značenje, ali naslućuje da se radi o svetom prisjećanju koje isključuje morbidnost ili dijaboličnost; glavno da se zabavlja i gosti. Želite saznati nešto više i istodobno se prisjećate da su izlozi trgovina u prethodna dva tjedna bili neuobičajeno ukrašeni. Pretjerano, pa čak i neukusno; lutke odjevene u zastrašujuće vragove, vještice na metlama ili kako izvode svoje čarolije, čudovišta svih vrsta proizašla iz bolesne mašte, a ne treba ni spominjati odlične imitacije kostura. Kod pekara pak ima finih kolača zastrašujućih oblika; marcipanskih zmajeva, medenjaka s likom patuljka, nevjerojatnih životinja iz *Jurassic Parka* prelevenih jestivom bojom i kolačića s kremom koji prije podsjećaju na sablasti nego na vrlo povrće po kojem su dobili ime¹. Osim toga sve je oblijepljeno brojnim plakatima

---

¹ Igra riječima, „choux à la crème“, kolačići s kremom. *Le chou* na franc. znači kupus, a u Francuskoj se kaže da se mali dječaci rađaju u kupusištu (op. prev.).

koji pozivaju pučanstvo na razne plesove i priredbe koje „smrde po sumporu“. Naravno, tržnice i voćarne nude hrpe bundeva od kojih su neke izrezbarene poput onih koje krase prozore vaših susjeda.

Istina, u to vrijeme uoči hladne zime rastu te tikve nevjerojatnih oblika, pa majke djeci spravljaaju zdravu „juhu od bundeve“, a ona je nevoljko srču.

Sve u svemu, 31. listopada zapadnu Europu obuzima neobično raspoloženje koje je bilo gotovo nepoznato u dvadesetom stoljeću i razmahalo se tek posljednjih desetak godina da bi se sada, međutim, uobičajilo gotovo toliko da ga se može usporediti s Božićem i Novom godinom, a donekle i s pokladnim utorkom ili usred korizme², iako u posljednje vrijeme ova dva običaja gube popularnost. Govorimo, dakako, o *Halloweenu*.

Ljudi s francuskog govornog područja prihvatili su ovaj naziv iako ih on ni na što ne podsjeća. Poznatiji je anglo-saksoncima, jer je to staroengleska riječ i taj je živopisni narodni običaj oduvijek bio poznat na britanskom otočju i u Sjedinjenim Državama. Bitna je značajka običaja koje nazivamo narodnim, da ga gorljivo slijede svi društveni slojevi. Tako je to i s tim tajnovitim *Halloweenom*.

Promislimo prvo o nadnevku; noć uoči prvog dana mjeseca studenoga. Taj dan nije slučajno izabran. Noć koja slijedi, dakle noć uoči 2. studenoga, u liturgijskom kalendaru Rimokatoličke crkve je Dan mrtvih. To također nije slučajno.

Nadalje, govoreći općenito, dan Svih svetih – koji je po svojoj prirodi blagdan radosti – uvijek se miješa s Danom mrtvih. To objašnjava polaganje cvijeća na grobove, obredni čin koji iskazuje sjećanje na preminule i ujedno štovanje spomena na njih. Ovdje se radi o svojevrsnom „kultu predaka“, što ne proizlazi iz njegova naziva.

² Mi-carême – korizma traje 40 dana, pa u nekim krajevima Francuske i Italije postoji običaj da se usred korizme napravi svečanost u kojoj se dijele slatkiši ili peče vol (op. prev.).

Rimokatolička crkva je, poput raznih protestantskih crkava, oduvijek poticala pobožnosti koje prate prva dva dana studenoga energično odbacujući povezivanje s kultom predaka. Dan Svih svetih, doslovno blagdan *svih svetih*, bio on službeno priznat ili ne, ne može ni biti drugo budući da kršćanska dogma pretpostavlja da svaka umrla osoba, prema svojim zaslugama, može biti uvrštena među Izabrane. Rimaska crkva, međutim, ne želi podupirati svjetovni, pokladni značaj *Halloweena*. Upravo su zbog toga 1999., dan uoči Svih svetih, francuski biskupi objavili tekst u kojem su oštro osudili ovaj običaj, pozivajući se na dostojanstvo i poštovanje koje dugujemo pokojnima u zajednici sa svecima.

Gledano logički, ova se osuda može lako opravdati jer ukazuje na neizbježne ispade i pretjerivanja koja uvijek prate takve prigode. No s liturgijskog motrišta ta osuda ostavlja dvosmisleni dojam zbog arhetipova koji, s jedne strane, proizlaze iz pokladnih običaja, a s druge strane, njihovo oživljavanje ima elemente vjerskog obreda, pa Crkva nije mogla drukčije postupiti. Zaista nije ispravno smatrati da su svjetovni obredi *Halloweena* zapravo izopačene crkvene svetkovine koje se provode u svetištu. Ustvari, kao što ćemo kasnije vidjeti, ti često osuđivani poganski običaji zapravo su preteče kršćanskih obreda.

Nadalje, čini se da je ta osuda francuskih biskupa dobrobrano zakasnila. U prošlosti, Crkva se nije sustezala miješati u brojna područja javnog života, čak ni onda kada to nije bilo opravdano. Tako je na primjer u slučaju „Djeda Božićnjaka“, kojega se smatralo poganskim naslijeđem, ali je on ipak prisutan u kršćanskim domovima. Točno je da se ovdje Katolička crkva pridružila strogim stavovima protestantskih crkava, napose kalvinističkih, prema kojima su svi oblici svetkovanja ne samo nepotrebni nego i opasni, jer odvraćaju vjernike od onoga što bi im moralo biti jedinom brigom, a to je osiguranje svojega spasenja. Svetkovina je dio onih „sredstava obmane“ koja, prema francuskom filozofu Blaiseu Pascalu, podižu dimnu zavjesu između svakodnevnog života i njegova višeg cilja. Budući da